

Список використаних джерел

1. Оцінка економічної ефективності виробництва та використання кормів (методичні рекомендації) / ННЦ «ІАЕ», ІКСГП НААН; [М.І. Кісіль, О.М. Рибаченко, І.С. Воронєцька та ін.]. – Вінниця: Вид-во «ФОП Данилюк В.Г.», 2013. – 68 с.
2. *Бабич А. О.* Проблема білка і вирощування зернобобових на корм / А.О. Бабич. – К.: Урожай, 1993. – 192 с.
3. *Бабич А.О.* Проблема білка і соєвий пояс України / А.О. Бабич, В.Ф. Петриченко // Вісник аграрної науки. – 1992. – № 7. – С. 1-7.
4. *Петриченко В.Ф.* Растительный белок и культура сои / В.Ф. Петриченко // Кормовые культуры. – 1991. – № 3. – С. 21–22.
5. *Бабич-Побережна А.А.* Економіка світового виробництва і ринок білка : моногр. ; за ред. акад. П. Т. Саблука / А.А. Бабич-Побережна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 782 с.
6. *Бабич А.* Соєвий пояс і розміщення виробництва сортів сої в Україні / А. Бабич, А. Бабич-Побережна // Пропозиція. – 2010. – № 178. – С.53-55.
7. *Платонова А.* Потенциал украинского рынка сои и соевого шрота на мировом рынке [Електронний ресурс] // Печатная версия доклада на II междунар. конф. «Рынок сои и шротов стран СНГ и Европы» (г. Калининград, 5-7 июня 2013 г.). – Режим доступа: <http://www.apk-inform.com/ru>.
8. Концепція розвитку кормовиробництва в Україні на 2012-2015 роки: наук. вид. / [Петриченко В.Ф., Корнійчук О.В., Бабич А.О. та ін.]; за ред. В.Ф. Петриченка. – Вінниця: Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН, 2012. – 12 с.
9. *Capper J.L.* The environmental impact of dairy production: 1944 compared with 2007. / J. L. Capper, R. A. Cady, D. E. Bauman // Journal of Animal Science. – 2009. – № 87 (6).
10. *Scott T.W.* Protected lipid-protein supplements. In: Feeding Protected Proteins to Sheep and Cattle / T.W. Scott // Proc. of the Australian Society of Animal Production Meeting, September 1970. pp. 35-53.
11. *Naik P.K.* Technology for production and feeding of hydroponics green fodder / P.K. Naik. – Indian Council Agricultural Research, 2011. – 56 p.
12. Alan Bjerga Cattle Waste Feeds New Profits for Dairy Farmer / Alan Bjerga. – Mode of access: www.bloomberg.com/news/2013-04-24/.
13. What cows need to give more milk. – Mode of access: www.nutrifeed.in.
14. *Воронєцька І.С.* Визначення собівартості молока на основі енергетичної оцінки кормів / І.С. Воронєцька, О.М. Рибаченко, А.В. Тучик // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 38–44.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2014 р.

*

УДК 338.435

*С.В. КАЛЬЧЕНКО, кандидат економічних наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет*

Оцінка рівня економічної ефективності виробництва продукції в господарствах населення

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку вітчизняного аграрного сектору триває процес диференціації сільгоспвиробників за галузевою ознакою та за характером ведення господарської діяльності. Також зростає соціально-економічне значення дрібнотоварного сектору, який раніше вважався другорядним, таким, що доповнює діяльність сільськогосподарських підприємств.

Нині господарства населення виконують функцію забезпечення населення плодово-ягідною продукцією, овочами, значною мірою формують сукупну пропозицію по інших сегментах ринку продукції рослинництва й тваринництва. За цих умов надзвичайно важливим є дослідження результатів господарської діяльності домогосподарств, виявлення проблем, з якими вони стикаються в процесі виробництва, а також розробка обґрунтованих рекомендацій щодо їхнього розв'язання.

© С.В. Кальченко, 2014

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що питання розвитку суб'єктів малого аграрного підприємництва, напрями оптимізації методики оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва за сучасних умов знайшли своє відображення в працях Ю.П. Макаренка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, Т.І. Яворської та ін. [1, 3, 4, 7]. Проте, на нашу думку, потребують подальшого вивчення методичні підходи щодо оцінки стану господарської діяльності господарств населення і перспектив їх подальшого функціонування.

Мета статті – розробка й обґрунтування методики оцінки рівня ефективності виробничої діяльності господарств населення, виходячи з особливостей господарювання даних суб'єктів аграрного підприємництва.

Виклад основних результатів дослідження. Як зазначає В.Я. Месель-Веселяк: "...в Україні створено три форми господарювання – особисті селянські господарства (господарства населення), фермерські господарства, а також сільськогосподарські підприємства ринкового типу... Особисті селянські господарства за часи реформування аграрного сектора, коли в сільськогосподарських підприємствах спостерігався значний спад виробництва забезпечили його відносну стабільність, компенсуючи значною мірою зменшення виробництва в сільськогосподарських підприємствах і всіх категоріях господарств" [3].

Проте сучасна роль господарств населення, їхнє значення для аграрного сектора економіки України залишаються невизначеними. Значною мірою це зумовлюється ставленням до господарств населення як до другорядного підсобного сегмента аграрного підприємництва, що має лише пристосуватися до умов, що склалися. Таке відношення підтверджують класифікаційні підходи щодо диференціації суб'єктів малого підприємництва в аграрній сфері.

Зокрема, Ю.П. Макаренко розподіляє малі аграрні господарства на такі групи:

1. Аграрні домогосподарства. До них належать домогосподарства, які використовують присадибні ділянки, а також особисті

селянські господарства. Розмір площі землекористування від 0,5 до 10 га.

2. Дрібнотоварні особисті селянські та фермерські господарства, інші мікрогосподарства. Розмір площі землекористування до 20 га.

3. Сімейні фермерські й партнерські фермерські (селянські) товарні господарства. Розмір площі землекористування від 20 до 100 га.

4. Фермерські господарства та сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм малого бізнесу. Розмір площі землекористування від 100 до 500 га [1].

На нашу думку, включення до однієї групи товарних і дрібнотоварних господарств не є доцільним, оскільки оцінка ефективності їхньої діяльності за єдиним методичним підходом не відповідатиме реальному стану речей. Також розподіл господарств населення на товарні чи натуральні, виходячи із розміру використаних земельних ділянок не повністю відповідає дійсності, оскільки вирощування плодово-ягідних культур, яке не потребує таких значних земельних угідь, як зернові або технічні культури, дає змогу домогосподарствам здійснювати сільськогосподарське виробництво на товарних засадах.

Т.І. Яворська розподіляє суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві за організаційним підходом:

1. Сільськогосподарські підприємства, а саме фермерські господарства.

2. Господарства населення, куди входять особисті селянські господарства товарного спрямування, а також фізичні особи-підприємці [7].

Дана класифікація, на нашу думку, точніше характеризує малий аграрний бізнес, проте вона не включає в себе суб'єктів дрібнотоварного аграрного підприємництва, якими нині є значна частина сільського населення та діяльність яких має важливе значення для сільськогосподарського виробництва.

Слід відзначити, що сучасні підходи до оцінки економічної ефективності сільськогосподарської діяльності домогосподарств враховують тільки загальний вплив даної категорії на рівень продовольчого забезпечення. Цей висновок підтверджується показниками, які використовуються для характе-

ристики діяльності даних суб'єктів аграрного підприємства, а саме загальні обсяги виробництва продукції й канали використання, обсяги використаних матеріальних і земельних ресурсів.

Проте ці показники лише приблизно характеризують рівень ефективності використання ресурсного потенціалу в дрібнотоварному секторі. Водночас, як зазначав О.В. Чайнов, "...будь-яке трудове господарство має природні межі своєї продукції, які визначаються зіставленням напруги річної праці й ступеня задоволення потреб родини, що господарює"[6]. За цих причин, на нашу думку, необхідно певним чином оптимізувати існуючі методичні підходи.

В основу запропонованої методики оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в господарствах населення було покладено загальну формулу вартості продукції, розроблену К.Марксом:

$$Q = c + v + m, \quad (1)$$

де Q – вартість продукції;

c – постійний капітал, тобто частина коштів, що перетворюється на засоби виробництва;

v – змінний капітал, який приймає форму заробітної плати;

m – одержаний прибуток [2].

Використовуючи дану формулу як методичну базу, враховуємо особливості економічної діяльності селянських домогосподарств, зокрема, розмір постійного капіталу розраховуємо як суму матеріальних витрат. Беручи до уваги той факт, що праця членів домогосподарства не є оплачуваною, визначаємо умовну заробітну плату як гіпотетичні грошові надходження, що мають компенсу-

вати затрати робочої сили в домогосподарствах. Даний показник розраховуємо множенням обсягу трудових затрат у натуральній формі на вартість 1 люд.-год при погодинній праці.

Таким чином, показники ефективності сільськогосподарського виробництва в господарствах населення визначаємо за формулами:

$$ВД = В - З_m; \quad (2)$$

$$П_y = ВД - З_{пл_y}, \quad (3)$$

де $ВД$ – валовий дохід; $В$ – виручка від реалізації; $З_m$ – матеріальні витрати; $П_y$ – умовний прибуток, $З_{пл_y}$ – умовна заробітна плата. Оскільки діяльність господарств населення визначається не максимізацією прибутку, а трудоспоживчим балансом, тобто співвідношенням затрачених зусиль і загального обсягу одержаного результату, то, на нашу думку, слід брати до уваги вплив сільськогосподарського виробництва на рівень добробуту родини. З цією метою розраховуємо питому вагу виробленої продукції у вартісному виразі в загальній сумі доходів родини. Таким чином досягається адаптація існуючої методики оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва до специфіки функціонування господарств населення.

Використовуючи наведену методику, було проаналізовано сучасний стан сільськогосподарського виробництва в домогосподарствах степової зони. Інформаційною базою були дані анонімного анкетування, яке проводилося в господарствах населення регіону за результатами господарської діяльності у 2012-2013 роках (табл. 1).

1. Показники ефективності сільськогосподарського виробництва в господарствах населення

№ п.п.	Показник	Розмір земельної площі господарств, га				Разом
		до 0,5	від 0,5 до 2	від 2 до 10	понад 10	
1	2	3	4	5	6	7
1	Кількість господарств	306	180	46	9	541
2	Чисельність членів господарств, осіб	606	468	143	25	1242
3	Земельна площа, га	36,6	124,0	228,3	310,5	699,4
4	З розрахунку на господарство, га	0,1	0,7	4,9	34,5	1,3
5	Затрати праці, тис. люд.-год	73,6	221,2	168,3	61,8	524,8
6	Матеріальні витрати, тис. грн	176,9	323,4	847,3	1538,4	2886,1
7	Вартість виробленої продукції, тис. грн	1117,9	1829,0	3024,6	2757,3	8728,8
8	Виручка від реалізації, тис. грн	390,8	1161,0	1655,3	2350,5	5557,6
9	Умовна заробітна плата, тис. грн	453,3	1079,2	1110,0	399,0	3041,5
10	Валовий дохід, тис. грн (р.8-р.6)	213,9	837,6	808,0	812,1	2671,5

11	Умовний прибуток, тис. грн (р.10-р.9)	-239,4	-241,6	-302,0	413,1	-370,0
12	Умовний рівень рентабельності, % [100 x р.9/(р.6+р.9)]	-38,0	-17,2	-15,4	21,3	-6,2
13	Рівень товарності, % (100 x р.9/р.8)	35,0	63,5	54,7	85,2	63,7
14	Загальний дохід родин, тис. грн	10936,0	13953,0	5893,4	4148,4	34930,8
15	Частка продукції в доході родини, % (100 x р.7/р.14)	10,2	13,1	51,3	66,5	25,0

Джерело: Розраховано за даними анонімного анкетування.

Із метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків між характером функціонування господарств населення та рівнем економічної ефективності сільськогосподарського виробництва проведено групування господарських суб'єктів. Як критерій використано розмір земельної площі як основного фактора аграрного виробництва. В процесі дослідження розглянуто загальний рівень ефективності сільськогосподарського виробництва в господарствах населення, а також проаналізовано відповідні показники окремо по рослинництву й тваринництву.

Аналіз даних таблиці 1 переконливо доводить, що переважна більшість домогосподарств малоземельні, вирощують продукцію з метою самозабезпечення (рівень товарності 35%), а результати виробництва відіграють допоміжну роль у наповненні сімейного бюджету (питома вага створеної продукції у вартісному виразі становить 10,2%). При цьому значення показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, а саме умовний чистий дохід, умовний рівень рентабельності (тобто з урахуванням гіпотетичних витрат на заробітну плату для членів домогосподарств) та інші показники є від'ємними.

Поясненням цього є той факт, що ці господарства складаються переважно з осіб похилого віку, які мають фіксовані грошові надходження (пенсія, нарахування на паї тощо). Проте зазначені форми доходів не дають змоги забезпечувати належний рівень життєдіяльності домогосподарства, що

змушує його членів займатися сільськогосподарським виробництвом.

Однак навіть такий "підсобний" спосіб господарювання в домогосподарствах степової зони дає певні результати, оскільки основною часткою реалізованої продукції є фрукти (черешня, абрикос, персик тощо), ціна на які досить висока (до 18 грн/кг). Водночас даний напрям сільськогосподарського виробництва на дрібнотоварному рівні не потребує таких матеріальних і трудових затрат, як овочівництво чи інші напрями.

Найвищий рівень економічної ефективності сільськогосподарського виробництва спостерігається в домогосподарствах із земельною площею понад 10 га, де умовний рівень рентабельності становить 21,3%, рівень товарності – 85,2%, а частка продукції в загальному сімейному бюджеті зростає до 66,5%. Як бачимо, збільшення рівня товарності позитивно впливає на характер економічної ефективності аграрного виробництва в домогосподарствах.

Деяко інша ситуація в господарствах, в яких земельна площа становить від 0,5 до 10 га. Зокрема в тих, де земельна площа від 2 до 10 га, рівень товарності 54,7%, умовна рентабельність – мінус 15,4%; аналогічні показники у групі господарств із площею від 0,5 до 2 га – відповідно 63,5% та -17,2%. Поясненням цього є той факт, що господарства, які мають земельні площі понад 0,5 га, поступово змінюють галузеву спеціалізацію, а також активніше займаються тваринництвом.

2. Показники ефективності виробництва продукції рослинництва в господарствах населення

№ п.п	Показник	Розмір земельної площі господарств, га				Разом
		до 0,5	від 0,5 до 2	від 2 до 10	понад 10	
1	Кількість господарств	306	180	46	9	541
2	Чисельність членів господарств, осіб	606	468	143	25	1242
3	Земельна площа, га	36,6	124,0	228,3	310,5	699,4
4	З розрахунку на господарство, га	0,1	0,7	4,9	34,5	1,3

5	Затрати праці, тис. люд.-год	43,6	122,0	47,8	26,2	239,5
6	Матеріальні витрати, тис. грн	67,4	188,3	714,4	1517,5	2487,7
7	Вартість виробленої продукції, тис. грн	812,2	1394,4	2271,5	2593,3	7071,4
8	Виручка від реалізації, тис. грн	365,1	1028,1	1215,3	2240,6	4849,1
9	Умовна заробітна плата, тис. грн	287,6	805,2	314,9	174,5	1582,2
10	Валовий дохід, тис. грн (р.8-р.6)	297,7	839,8	500,9	723,1	2361,4
11	Умовний прибуток, тис. грн (р.10-р.9)	10,1	34,6	186,0	548,6	779,2
12	Умовний рівень рентабельності, % [100 x р.9/(р.6+р.9)]	2,8	3,5	18,1	32,4	19,1
13	Рівень товарності, % (100 x р.9/р.8)	45,0	73,7	53,5	86,4	68,6
14	Загальний дохід родин, тис. грн	10936,0	13953,0	5893,4	4148,4	34930,8
15	Частка продукції в доході родини, % (100 x р.7/р.14)	7,4	10,0	38,5	62,5	20,2

Джерело: Розраховано за даними анонімного анкетування.

За даними таблиці 2, в господарствах населення, які займаються виробництвом продукції рослинництва, основна частка земельних угідь сконцентрована серед порівняно невеликої кількості господарств (близько 10% від загальної кількості). Ця ситуація в цілому відповідає загальній тенденції серед домогосподарств України й степової зони, де абсолютна меншість господарів контролює більшість земель.

Ще однією особливістю виробництва продукції рослинництва в господарствах населення є зменшення ручної праці у великих

господарствах і заміна її механізованою, що підтверджується скороченням затрат людино-годин та збільшенням витрат у грошовому виразі у відповідних групах господарств. Відбувається поступовий перехід від плодочового до зернового напрямку, коли більшість технологічних процесів є механізованими. Це перетворює сільське господарство із допоміжного засобу для сімейного бюджету на повноцінний товарний напрям господарської діяльності. Деяка інша ситуація у тваринництві (табл. 3).

3. Показники ефективності виробництва продукції тваринництва в господарствах населення

№п.п	Показники	Розмір земельної площі господарств, га				Разом
		до 0,5	від 0,5 до 2	від 2 до 10	понад 10	
1	2	3	4	5	6	7
1	Кількість господарств	69	84	45	8	206
2	Чисельність членів господарств, осіб	136	166	142	22	466
3	Земельна площа, га	8,9	65,5	198,6	280,8	553,8
4	З розрахунку на господарство, га	0,1	0,8	4,4	35,1	2,7
5	Затрати праці, тис. люд.-год	30,0	99,2	120,5	35,6	285,2
6	Матеріальні витрати, тис. грн	109,5	135,1	132,9	20,9	398,4
7	Вартість виробленої продукції, тис. грн	305,7	434,6	753,1	164,0	1657,4
8	Виручка від реалізації, тис. грн	25,7	132,9	440,0	109,9	708,5
9	Умовна заробітна плата, тис. грн	165,7	274,0	795,1	224,5	1459,3
10	Валовий дохід, тис. грн (р.8-р.6)	-83,9	-2,2	307,1	89,0	310,1
11	Умовний прибуток, тис. грн (р.10-р.9)	-249,6	-276,2	-488,0	-135,5	-1149,3
12	Умовний рівень рентабельності, % [100 x р.9/(р.6+р.9)]	-90,7	-67,5	-52,6	-55,2	-61,9
13	Рівень товарності, % (100 x р.9/р.8)	8,4	30,6	58,4	67,0	42,7
14	Загальний дохід родин, тис. грн	2624,6	6139,3	5775,5	2779,4	17318,9
15	Частка продукції в доході родини, % (100 x р.7/р.14)	11,6	7,1	13,0	5,9	9,6

Джерело: Розраховано за даними анонімного анкетування.

У процесі дослідження виявлено низький рівень розвитку тваринництва в дрібних господарствах, особливо в тих, де земельна площа не перевищує 0,5 га. Кількість тваринницьких господарств у відповідній групі становить 23% від загальної кількості, а у 2-й групі питома вага господарств, що займаються тваринництвом, зростає до 47%. Причиною даної ситуації є відсутність належної кормової бази та відповідного техніко-технологічного забезпечення виробничого процесу.

Рівень товарності продукції тваринництва також значно нижчий, ніж у вирощуванні зернових і фруктів, оскільки переважна більшість продукції призначена для внутрішнього споживання. Також негативно впливає на рівень економічної ефективності відсутність науково обґрунтованої системи виробництва продукції тваринництва в переважній більшості господарств, особливо у свилярстві, виробництві молока, м'яса великої рогатої худоби.

По всіх групах господарств виробництво продукції тваринництва є збитковим, причому найгірші результати спостерігаються в тих, де земельна площа не перевищує 0,5 га. Зокрема, розмір валового доходу -83,9 тис. грн, умовного прибутку -249,6 тис. грн, а значення умовного рівня рентабельності становить -90,7%. За результатами опитування виявлено, що в господарствах утримується 105 гол. великої рогатої худоби, свиней – 371 гол., поголів'я птиці становить 5840 гол., овець та кіз – 56 гол.

Переважає більшість населення займається саме птахівництвом, оскільки даний напрям тваринництва не потребує значних матеріальних і фінансових витрат, а також земельних площ для утримання. Однак низький рівень механізації, а також великі споживчі потреби господарювання стають на заваді ефективному розвитку як птахівництва, так і тваринницької галузі в цілому.

Проте, витрати на виробництво продукції тваринництва в господарствах із площею понад 2 га в цілому компенсуються за рахунок реалізації товарної продукції. Також слід відзначити велику роль тваринництва в господарствах із земельною площею понад 2 га для сімейного бюджету. Зазначені обставини вказують на необхідність пошуку шляхів оптимі-

зації як виробничого процесу в тваринництві й виведення його на якісно інший рівень, так і розробки організаційних заходів щодо виправлення положення в галузі.

За результатами аналізу, а також враховуючи сучасний стан організаційно-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в господарствах населення регіону, нами запропоновано низку заходів для підвищення рівня економічної ефективності галузі. Зокрема для господарств, що займаються вирощуванням овочевої та плодово-ягідної продукції, розроблено пропозиції щодо оптимізації використання земельних площ й активізації розвитку садівництва як найприйнятнішого напряму рослинництва для селян, що використовують земельні ділянки до 2 га і становлять близько 90% проаналізованих господарств населення. Реалізація запропонованих заходів, які включають удосконалення системи поливу, активне запровадження засобів малої механізації у технологічний процес, а також оптимізація збуту продукції, дасть змогу підвищити обсяг валового доходу в середньому на 30%, умовного прибутку – на 14%, а рівень рентабельності – на 7 пунктів.

Беручи до уваги недостатній рівень техніко-технологічного забезпечення виробничого процесу в тваринництві у господарствах населення вважаємо, що для аграріїв першочерговим є максимізація збуту виробленої продукції. При цьому особливості формування механізму реалізації зумовлюються низкою факторів, зокрема платоспроможним попитом у масштабах регіону, наявністю конкуренції серед місцевих виробників та сільськогосподарських підприємств тощо. Запропоновані нами рекомендації для господарств регіону, що займаються птахівництвом і реалізують надлишки продукції, дають змогу за рахунок підвищення товарності та встановлення особистих контактів зі споживачькими групами мешканців міст збільшити загальний обсяг виручки від реалізації в середньому на 12%, що відповідно позначається на інших показниках ефективності сільськогосподарського виробництва. Зокрема, обсяг валового доходу збільшується на 20%, умовний чистий дохід – на 5%, а умовний рівень рентабельності – на 3 пункти.

Висновки. Господарства населення не є однорідними за способом організації виробничого процесу, галузевим спрямуванням і рівнем ефективності сільськогосподарського виробництва. Характер використання ресурсного потенціалу, рівень техніко-технологічного забезпечення й мотивація до господарської діяльності регулюються іншими закономірностями, ніж в інших фор-

мах господарювання. Аналіз результатів сільськогосподарського виробництва, який буде здійснено на основі запропонованого методичного підходу, уможливіє не тільки диференціювати виробників, але й визначити основні проблеми розвитку аграрного виробництва в домогосподарствах і розробити конкретні рекомендації для окремих груп господарств населення.

Список використаних джерел

1. *Макаренко Ю.П.* Аграрні малі господарства: умови та шляхи розвитку / Ю.П. Макаренко. – Дніпропетровськ: Січ, 2012. – 680 с.
2. *Маркс К.* Капітал. Т.1 / К. Маркс К., Ф. Енгельс. Соч. – М.: Госполитиздат, 1960. – 2-е изд. – Т.23. – 908 с.
3. *Месель-Веселяк В.Я.* Розвиток сільського господарства (науково-методичне забезпечення) / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2011. – №7. – С.42-54.
4. *Саблук П.Т.* Ціновий фактор у розвитку сільськогосподарського виробництва / П.Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2011. – №9. – С.3-9.
5. *Чаянов А.В.* Краткий курс кооперации / А.В. Чаянов/ – М.: Кооперативное товарищество, 1925. – 80 с.
6. *Чаянов А.В.* Крестьянское хозяйство: Избранные труды / [редкол. сер.: Л. И. Абалкин (пред.) и др.]. – М.: Экономика, 1989. – 492 с. – (Экон.наследие).
7. *Яворська Т.І.* Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: моногр. / Т.І. Яворська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 386 с.
8. *Durrenberger, E. Paul* (1980) Chayanov's Economic Analysis in Anthropology, *Journal of Anthropological Research*, Vol. 36, No. 2, Summer. – P. 133-148.
9. *Kujima, S.* (1987). A.V. Chayanov's Conception of "Cooperative Collectivization". *Japanese Slavic and East European Studies*.
10. *Moseley, F.* (1995) Marx's Economic Theory: True or False? *Heterodox Economic Theories. True or False?* <http://www.mtholyoke.edu/~fmoseley/working%20papers/BLAUG.pdf>.
11. *Shanin, T.* (2009) "Chayanov's treble death and tenuous resurrection: an essay about understanding, about roots of plausibility and about rural Russia" *Journal of Peasant Studies*, Vol. 36, no.1 – P. 83–101.
12. *Taussig, M.* (1978) Peasant Economics and the Development of Capitalist Agriculture in the Cauca Valley, Colombia, *Latin American Perspectives*, Vol. 5, No. 3, Peasants, Capital Accumulation and Rural Underdevelopment, Summer. – P. 62-91.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2014 р.

* * *

Новини АПК

Оперативна інформація Мінагрополітики: хід польових робіт

Станом на 28.07.2014 р.

I. Хід польових робіт

Ранні зернові зібрано на 7089 тис. га, намолочено 23617 тис. т зерна нового врожаю, у тому числі:

- пшениці обмолочено 4477 тис. га, намолочено – 16286 тис. т;
- ячменю обмолочено 2372 тис. га, намолочено – 6780 тис. т;
- жита обмолочено 82 тис. га, намолочено – 192 тис. т;
- вівса обмолочено 25 тис. га, намолочено – 52 тис. т;
- гороху обмолочено 133 тис. га, намолочено – 307 тис. т.

Крім того, ріпаку обмолочено 788 тис. га, намолочено – 1845 тис. т.

Завершилися жнива у господарствах Херсонської та Запорізької, наближаються до завершення у Миколаївській та Дніпропетровській областях.

Найбільший валовий збір зерна забезпечили хлібороби Одеської області – 2,9 млн т, Дніпропетровської – 2,4 млн т, Миколаївської – 2,3 млн т. Найвищу урожайність зернових одержали господарства Хмельницької – 46,5 ц/га, Сумської – 45,8, Черкаської областей – 44,2 ц/га.

II. Стан посівів сільськогосподарських культур

Кукурудза залежно від строків сівби знаходиться у різних фазах від викидання і цвітіння волоті до утворення та наливу зерна.

Цукрові буряки. На більшості площ посіву рослини закрили міжряддя, триває ріст коренеплодів.

Соняшник. На більшості площ посіви знаходяться у фазі цвітіння.

Круп'яні культури. У проса проходить фаза утворення волоті, у гречки - цвітіння та плодоутворення.

У цілому стан посівів сільськогосподарських культур добрий та задовільний.

Прес-служба Мінагрополітики України